

УДК 811.111'25:61

О. М. Хавкіна

**ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ
«КЕРІВНИЦТВА МПК З ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ
ПІДТРИМКИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ»
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

У статті проаналізовано український переклад важливого документу Міжвідомчого постійного комітету «Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації». Визначено речення, розуміння яких фахівцями, які вже працюють чи працюватимуть, керуючись цим документом, в Україні, може бути ускладнене через певні помилки чи неточності, допущені при відтворенні Керівництва українською мовою. Було проаналізовано різнорівневі причини, які призвели до таких неточностей, а також запропоновано авторський варіант перекладу цих речень державною мовою.

Ключові слова: *значення, переклад, психосоціальна підтримка, речення, словосполучення, транскодування, трансформація.*

У 1992 р. Генеральною Асамблеєю ООН було засновано Міжвідомчий постійний комітет. Його було створено очільниками широкого кола організацій у рамках ухвалені Резолюції 46/182, згідно з якою, МПК є основним механізмом зі сприяння міжвідомчому ухваленню рішень з метою реагування на надзвичайні ситуації чи стихійні лиха, у тому числі війни і збройні конфлікти.

Барбара Манзі, Голова Управління ООН з координації гуманітарних питань в Україні, у своєму інтерв'ю «Сьогодні.ua» і телеканалу «Україна» у 2015 р. пояснювала, що «в Україні діє та ж сама система надання гуманітарної допомоги в кризових ситуаціях, яка використовується ООН по всьому світу. Будь це стихійні лиха чи кризи, викликані рукотворними, людськими факторами, – система працює однаково» [4]. Також вона наголосила на тому, що в Україні надзвичайно важливу роль відіграють громадські ініціативи з надання допомоги: багато міжнародних неурядових та гуманітарних організацій, роботу яких необхідно координувати. «Тому на глобальному рівні існує Міжвідомчий постійний комітет (IASC – Inter-Agency Standing Committee), покликаний координувати діяльність усіх цих міжнародних організацій, – і ООН, і Червоного Хреста, і різних НГО та НКО, для створення системи, яка дозволяє дійсно плідно взаємодіяти для максимальної ефективності нашої допомоги» [4].

Чи не найзначнішою **проблемою** при наданні гуманітарної допомоги в умовах надзвичайної ситуації є відсутність мультисекторної структури, яка б забезпечувала ефективне координування, а також визначала б дієві та потенційно шкідливі практики і роз'яснювала б, як різні підходи до психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП) доповнюють один одного. Для усунення цього недоліку силами Міжвідомчого постійного комітету (далі МПК) було підготовлено та видано цілу низку документів та видань (які різними мовами можна знайти на офіційному сайті IASC [6]), серед яких важливе місце посідає «Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації» (далі – Керівництво) [5]. Воно відображає ідеї фахівців із різних регіонів і секторів, а також консенсус серед спеціалістів щодо відповідної практики. Таким чином, основна ідея

цього документу полягає в тому, що на ранньому етапі надзвичайної ситуації постраждале населення потребує соціальної підтримки задля його захисту і збереження психічного здоров'я та психосоціального благополуччя. Крім того, для конкретних випадків Керівництво рекомендує певні психологічні та психіатричні інтервенції.

Переклад Керівництва Міжнародним медичним корпусом в Україні українською мовою у 2017 р. [2] був актуальним, оскільки вітчизняні спеціалісти сфери надання психосоціальної підтримки, уже працюючи за цим Керівництвом, спираючись на його основні принципи, певний час мали лише його варіант англійською мовою.

Керівництво використовують у своїй роботі не лише психологи, а й спеціалісти інших професій, які надають соціальну та психологічну підтримку українцям, постраждалим від воєнних дій на Сході України. Добре зарекомендувала себе система допомоги, що базується на принципі «рівний-рівному», тобто коли підтримку ветерану АТО надає ветеран АТО (прикладом може слугувати проект «Коло побратимів» НГО «Ресурс», м. Запоріжжя) [3]. Таким чином, Керівництво може стати у нагоді широкому колу осіб, у тому числі й без спеціальної психологічної освіти.

Одним із ключових принципів Керівництва є активна участь громади в організації допомоги самій собі. Саме тому у самому Керівництві сказано, що «Для максимального залучення місцевих учасників це Керівництво необхідно перекласти місцевою мовою (мовами)» [2, с. 21]. Тому так важливо було для всіх організацій та ініціатив, що сьогодні надають психосоціальну підтримку постраждалому населенню України, отримати примірники цього цінного документу державною мовою.

Проте, на наш погляд, Керівництво в українському перекладі містить певну кількість некоректно та неточно перекладених речень, які суттєво впливають на розуміння змісту документу. Наразі нам невідомі **наукові розвідки і публікації**, присвячені проблемі перекладу Керівництва українською мовою, що зумовлює **актуальність** пропонованого дослідження, **мета** якого – сприяти покращенню якості україномовного тексту цього документу для подальшої роботи з ним при наданні психосоціальної допомоги населенню. Досягнення поставленої мети передбачає виконання низки **завдань**: 1) визначити певні речення, фрази в українському тексті Керівництва, які можуть бути важкими для розуміння українськомовними читачами; 2) з'ясувати та проаналізувати причини, через які ці речення можуть бути незрозумілими або сприйматися двозначно; 3) запропонувати свій варіант перекладу таких речень.

Розглянемо кілька неточних, на наш погляд, моментів детальніше.

<i>Some groups may be at risk in one emergency, while <u>being</u> relatively <u>privileged</u> in another emergency [5, с. 4].</i>	<i>Деякі групи в певній кризовій ситуації можуть наражатися на <u>більший</u> ризик і відносно краще <u>справлятися</u> за інших кризових обставин [2, с. 15].</i>

В українському перекладі наявний прикметник у вищому ступені порівняння – **більший**, який, проте, відсутній у мові оригіналу. Вважаємо, що він зайвий, оскільки дещо викривляє зміст вихідного повідомлення.

Зворотне дієслово **справлятися**, як і більшість зворотних дієслів, виражає значення активної дії, спрямованої на самостійний об'єкт, тобто передбачає певну активність того, хто **справляється** (з якоюсь роботою, дорученням тощо). Таким чином, у аналізованому реченні українською мовою йдеться про групи людей, які у кризовій ситуації виконують якісь дії. Проте, на наш погляд, це суперечить змісту англійського речення, оскільки **being privileged** є **пасивним** дієприкметником.

І звичайно, використання транскодування для перекладу інтернаціональної лексеми *privileged* тут було б недоречним, на відміну від контекстуальної заміни.

Думаємо, це речення українською правильніше звучало би так:

<i>Some groups may be at risk in one emergency, while being relatively privileged in another emergency.</i>	<i>Деякі люди в одній надзвичайній ситуації можуть опинитися у групі ризику, в іншій же перебувати у відносній безпеці.</i>

Наступне, досить складне речення:

<i>To plan an appropriate emergency response, it is important to know the nature of local resources, whether they are helpful or harmful, and the extent to which affected people can access them. Indeed, some local practices – ranging from particular traditional cultural practices to care in many existing custodial institutions – may be harmful and may violate human rights principles [5, c. 5].</i>	<i>Щоб спланувати відповідну систему реагування у надзвичайній ситуації, важливо знати характер місцевих ресурсів, чи є вони корисними, а чи шкідливими, і якою мірою постраждале населення може отримати до них доступ. Насправді, деякі місцеві практики, в т.ч. конкретні народні культурні практики догляду в багатьох чинних виправних установах, можуть бути шкідливі й порушувати принципи прав людини [2, с. 16].</i>

Англійське *from... to...* у комбінації з *ranging* означає «(варіюючись) від... до...».

У словосполученні *the extent to which* прийменник *to* відіграє важливу смислову роль; правильніше відтворити його українською не *якою мірою*, а *міра, до якої*.

Основними значеннями *practice* є «*практика, тренування, заняття*», але у даному контексті (у формі множини) воно також може означати «*звичні методи роботи, заведені порядки*».

На жаль, мусимо констатувати, що у читача Керівництва може викликати глибоке нерозуміння наступна фраза: *конкретні народні культурні практики догляду в багатьох чинних виправних установах*. Що таке культурні практики догляду? Чому вони народні? Які *народні культурні практики* надаються у виправних установах?

На наш погляд, *traditional cultural practices* у цьому контексті означає *традиційні культурні норми* (прийняті на певній території, у певній громаді), *культурні традиції*, а не *народні культурні практики* (оскільки є незрозумілим, що це, про що йдеться). *Existing* краще перекладати *існуючі*, а не *чинні* (*чинний* – який діє за певних умов, має юридичну силу. Чинним може бути законодавство, але не інститути чи установи).

Лексема *custodial* – полісемічна, може перекладатися: *пенітенціарний, пов'язаний із покаранням, кустодіальний, кастодіальний, опікунський* тощо. *Custodial institutions* може означати не тільки тюрми / виправні заклади. Це можуть бути будь-які заклади, часто закритого типу, що надають опіку / догляд. Також вважаємо термін *заклади* більш точним у цьому контексті, ніж *установи*. Порівняймо: *установа* – організація, що відає якою-небудь галуззю (галузями) народного господарства, торгівлі, культури, науки і працює в цій галузі (галузях); *заклад* – установа з певним штатом службовців і адміністрацією, що працюють в якій-небудь галузі освіти, науки, культури і т. ін.

Беручи до уваги усе вищесказане та застосовуючи перекладацькі трансформації, пропонуємо такий варіант перекладу цього речення:

<i>To plan an appropriate emergency response, it is important to know the nature of local resources, whether they are helpful or harmful, and the extent to which affected people can access them. Indeed, some local practices – ranging from particular traditional cultural practices to care in many existing custodial institutions – may be harmful and may violate human rights principles.</i>	<i>Щоби спланувати відповідну систему реагування у надзвичайній ситуації, важливо знати характер місцевих ресурсів (чи вони корисні, чи шкідливі) і розуміти, до якої міри постраждале населення може отримати до них доступ. Насправді, деякі місцеві звичаї, починаючи від певних народних культурних традицій і закінчуючи методами догляду в багатьох існуючих закладах закритого типу, можуть бути шкідливі й порушувати права людини.</i>

Проаналізуємо наступне речення:

<i>Activities that are integrated into wider systems (e.g. existing community support mechanisms, formal / non-formal school systems, general health services, general mental health services, social services, etc.) tend to reach more people, often are more <u>sustainable</u>, and tend to <u>carry less stigma</u> [5, c. 11].</i>	<i>Заходи, інтегровані в ширші системи (напр., наявні механізми підтримки громади, офіційні / неофіційні шкільні системи, загальні медичні послуги, загальні послуги в сфері психічного здоров'я, соціальні послуги тощо), як правило, залучають більше людей, часто є <u>стійкіші</u> й зазвичай <u>генерують менше стигми</u> [2, с. 22-23].</i>

Стійкий, справді, є одним із варіантів передачі англійського прикметника *sustainable* українською. Проте цей відповідник, на нашу думку, не дуже вдало сполучається з означуваним іменником. Стійкими можуть бути навички, фарба, температура тощо, але не заходи. Вважаємо варіант **надійні заходи** більш точним і природнішим у цьому контексті.

Сумніваємося, що вираз *генерують менше стигми* (*carry less stigma*) буде зрозумілим читачам Керівництва, які намагаються розібратися з основними положеннями цього важливого міжнародного документу. Крім основного значення «**тавро**» *stigma* на сучасному етапі набуло нового – «**соціальне неприйняття, дискримінація, упереджене ставлення**».

Отже, можна передати це речення українською у такий спосіб:

<i>Activities that are integrated into wider systems (e.g. existing community support mechanisms, formal / non-formal school systems, general health services, general mental health services, social services, etc.) tend to reach more people, often are more sustainable, and tend to carry less stigma.</i>	<i>Заходи, інтегровані в більші системи (наприклад, наявні механізми підтримки громади, офіційні / неофіційні шкільні системи, загальні медичні послуги, загальні послуги в сфері психічного здоров'я, соціальні послуги тощо), як правило, охоплюють більше людей, часто є надійнішими й зазвичай викликають менше соціальне неприйняття.</i>

Розглянемо наступний приклад:

<i>In most emergencies, there are significant <u>disruptions</u> of family and <u>community networks</u> due to <u>loss</u>, displacement, family separation, community fears and distrust [5, c. 12].</i>	<i>У більшості надзвичайних ситуацій спостерігаються значні <u>порушення</u> сімейних та <u>спільнотних</u> зв'язків: <u>утрати</u>, переміщення, втрата зв'язку між членами родини, суспільні страхи й недовіра [2, с. 24].</i>

Українська лексема **порушення** – віддієслівний іменник від багатозначного дієслова **порушувати**, основним значенням якого є «**робити що-небудь усупереч наказові, закону і т. ін.; діяти, чинити не так, як належить за традицією, звичаєм, загальноприйнятими правилами і т. ін.; відступати від чогось установленого, узвичаєного**». Зазвичай порушують закон, правила, права. Нам здається більш слушним відтворити англійську лексему **disruption** українською **розрив**.

Одне зі значень полісемічного слова **loss** – **смерть, загибель близьких людей**. Упевнені, що тут у Керівництві йдеться саме про такі втрати. Більше того, якщо цільовою мовою відворити **loss** як **смерть близьких людей**, це допоможе уникнути небажаного «фонетичного» сусідства однокореневих слів (**утрати, втрата**).

Певне відчуття штучної сполучуваності викликає і словосполучення **спільнотні зв'язки**. Для сучасної української мови більш частотними є такі лексичні комбінації: **спільнотний досвід, спільнотний захід** (тобто такий, який стосується усієї спільноти, охоплює її усю). Що стосується аналізованого речення, більш прийнятним, вважаємо, є варіант **соціальні зв'язки**, або, як у наступному прикладі – **суспільні зв'язки**.

Пропонуємо свій варіант проаналізованого речення українською:

<i>In most emergencies, there are significant disruptions of family and community networks due to loss, displacement, family separation, community fears and distrust.</i>	<i>Більшість надзвичайних ситуацій характеризується розривом сімейних та соціальних зв'язків. Це можуть бути смерті близьких людей, переміщення, втрата зв'язку між членами родини, суспільні страхи й недовіра.</i>

Наступний приклад:

<i>Moreover, even when family and community networks remain <u>intact</u>, people in emergencies will <u>benefit</u> from help in <u>accessing greater</u> community and family supports [5, c. 12].</i>	<i>Крім того, навіть якщо родинні й суспільні зв'язки не <u>порушені</u>, в надзвичайних ситуаціях люди <u>виграють</u> від <u>більшої</u> підтримки від громади й сім'ї [2, с. 24].</i>

В українському реченні лексема **порушені**, знову ж таки, викликає непорозуміння. Вважаємо доречним відійти від буквального перекладу і відтворити українською **remain intact** за допомогою контекстуальної заміни: **якщо родинні і суспільні зв'язки залишаються незмінними**.

На нашу думку, слово **accessing** є важливим компонентом тексту оригіналу, його небажано вилучати при перекладі, хоча вважаємо слушним, по-перше, змінити його частиномовну приналежність (герундій на особову форму дієслова), і, по-друге, відтворювати його не дослівним **мати доступ**, а контекстуальним **мати можливість отримати**. Бажано відійти й від спроби буквально перекласти прикметник **greater** – **більша** (про підтримку). Думаємо, **greater support** у даному контексті краще українською передати як **додаткова підтримка**.

Не дуже вдалим видається і таке сусідство: **вигравати у надзвичайних ситуаціях**, оскільки «позитивність» значення дієслова **вигравати** вступає у певну конфронтацію із безсумнівною «негативністю» **надзвичайної ситуації**.

Усі вищеперераховані побажання та зауваження спрямовані на максимальне збереження змісту висловлювання, для чого інколи треба «принести в жертву» його формальний бік. Пропонуємо наступний, формально трансформований варіант проаналізованого речення:

<i>Moreover, even when family and community networks remain intact, people in emergencies will benefit from help in accessing greater community and family supports.</i>	<i>Крім того, навіть якщо родинні й суспільні зв'язки залишаються незмінними (збережено), дуже добре, якщо в надзвичайних ситуаціях люди мають можливість отримати додаткову підтримку від громади й сім'ї.</i>

Прокоментуємо ще одне речення:

<i>The third layer represents the supports necessary for the still smaller number of people who additionally require more <u>focused</u> individual, family or group interventions by trained and <u>supervised</u> workers (but who may not have had years of training in specialised care) [5, c. 13]</i>	<i>Інтервенції третього рівня – це обов'язкова підтримка для ще меншої кількості людей, яким додатково потрібні більш <u>націлені</u> індивідуальні, сімейні та групові інтервенції, які можуть надавати підготовлені працівники за відповідного нагляду супервізора за <u>їхньою діяльністю</u> (але вони не обов'язково пройшли тривалу програму навчання з надання спеціалізованої допомоги) [2, с. 25].</i>

Думаємо, **focused interventions** точніше відтворити українською як **цільові інтервенції**, не **націлені**. У реченні порушено лексичну валентність. Націленою може бути людина, праця, зброя. Про підтримку, допомогу, інтервенцію правильніше буде сказати **цільова**.

Також вважаємо словосполучення за **їхньою діяльністю** зайвим і таким, що несе надлишкову інформацію. Якщо за якимось працівником наглядає супервізор, то його основною функцією є наглядати саме за роботою, діяльністю працівника і ні за чим іншим.

Отже, пропонуємо такий варіант цього речення:

<i>The third layer represents the supports necessary for the still smaller number of people who additionally require more <u>focused</u> individual, family or group interventions by trained and supervised workers (but who may not have had years of training in specialised care).</i>	<i>Інтервенції третього рівня – це підтримка, що є обов'язковою для ще меншої кількості людей, які додатково потребують більш <u>цільових</u> індивідуальних, сімейних та групових інтервенцій, що можуть надаватися підготовленими працівниками за відповідного нагляду супервізора (для таких працівників не обов'язково проходити тривалу програму навчання з надання спеціалізованої допомоги).</i>

Наступний приклад:

<i>Working with partners to develop appropriate mental health and psychosocial supports is an important part of <u>advocacy</u> [5, с. 9].</i>	<i>Робота з партнерами з розробки відповідних механізмів підтримки психічного здоров'я та психосоціальної підтримки є важливим <u>аргументом адвокації</u> [2, с. 19].</i>

Через хибне розуміння значення лексеми **advocacy** при перекладі цього речення, наш погляд, відбулося викривлення основного його смислу. Пропонуємо уточнений український варіант речення:

<i>Working with partners to develop appropriate mental health and psychosocial supports is an important part of <u>advocacy</u>.</i>	<i>Робота з партнерами над розробкою відповідних механізмів підтримки психічного здоров'я та психосоціальної підтримки є важливою частиною роз'яснення та поширення основних положень Керівництва.</i>

На наш погляд, усі речення у Керівництві, компонентом яких є термін **advocacy**, мають бути переглянуті та перевірені на предмет збереження змісту тексту оригіналу.

Ще один приклад:

<i>The top layer of the pyramid <u>represents</u> the additional support required for the small percentage of the population whose suffering, despite the supports already mentioned, is intolerable and who may have significant difficulties in <u>basic daily functioning</u> [5, с. 13].</i>	<i>Верхній рівень піраміди <u>зображає</u> додаткову підтримку, необхідну для невеликого відсотка людей, що <u>нестерпно</u> страждають, навіть незважаючи на вже згадані дії, спрямовані на їхню підтримку, і які можуть зазнати значних труднощів у <u>щоденному базовому функціонуванні</u> [2, с. 25].</i>

В українській мові для підкреслення результату дії без називання її виконавця, вживають безособові дієслівні форми на *-но*, *-то*. Вважаємо використання такої форми у цьому реченні досить доречним: ***The top layer of the pyramid represents – На верхньому рівні піраміди розміщено.***

Фраза ***щоденне базове функціонування (basic daily functioning)*** по відношенню до людини, яка постраждала найбільше і потребує спеціалізованої психологічної підтримки, є проявом того самого канцеляриту, якого так закликає уникати Н. Галь, відомий перекладач і теоретик перекладу ХХ століття. І хоча Керівництво – серйозний документ, а не поле для душевних поривів, ця фраза видається нам надзвичайно неживою, сухою, штучною. Як уже було сказано вище, транскодування не завжди є доречним при відтворенні інтернаціоналізмів мовою перекладу. Оскільки тут мова йде про елементарні дії, які людина самостійно виконує щодня для підтримки життя (встати / сісти, умитися, одягнутися, їсти, ходити тощо), то доречним вважаємо використання контекстуальної заміни: ***здатність до самообслуговування, обслуговування самого себе.***

При перекладі фрази, на думку Н. Галь, «завжди можна знайти рівноцінну заміну будь-якому (суттєвому, а не допоміжному!) слову, образу, вислову оригіналу. Але зовсім не слід неодмінно «здавати слова за їхньою кількістю». Інколи для правильної

інтонації, навіть для ритму замість одного слова знадобляться два, інакше фраза буде обірваною, незавершеною. А іноді замість трьох слів досить одного» [1, с. 110].

Пропонуємо власний варіант проаналізованого речення:

<i>The top layer of the pyramid represents the additional support required for the small percentage of the population whose suffering, despite the supports already mentioned, is intolerable and who may have significant difficulties in basic daily functioning.</i>	<i>На верхньому рівні піраміди розміщено додаткову підтримку, необхідну для невеликого відсотка людей, які нестерпно страждають (навіть незважаючи на вже згадані дії, спрямовані на їхню підтримку) і які можуть мати значні труднощі у щоденному обслуговуванні себе.</i>

У самому Керівництві сказано, що багато гуманітарних організацій та діячів поділяють ідеї, висвітлені у ньому [2, с. 20]. Отже, можемо дійти **висновків**, що фахівцям різних галузей (у тому числі й перекладачам) необхідно тісно співпрацювати, аби Керівництво українською мовою було зрозумілим як спеціалістам сфери психологічної підтримки, так і ширшому колу представників дотичних професій, які можуть надавати такий тип підтримки постраждалому населенню, не маючи при цьому спеціальної психологічної освіти. Погодимось з Н. Галь у тому, що «Мова справжньої науки стає прекрасною, живою і доступною, коли вона говорить не у вузькому, замкненому колі, а звертається до непосвячених, коли вчений ділиться думками не лише зі спеціалістом, співбратом, але з можливими своїми нащадками і послідовниками», «...це така розповсюджена хибна думка, що ученість і простота – речі несумісні» [1, с. 125–126].

Ще раз хочемо наголосити, що автор ні в якому разі не претендує на те, щоби бути останньою інстанцією, і не вважає запропоновані ним варіанти перекладу остаточними і найкращими. Більше того, ми припускаємо, що в чомусь можемо помилятися. Проте ми упевнені, що **подібні розвідки є перспективними**, а подальший глибокий **аналіз** тексту Керівництва допоможе відшукати найадекватніші та найточніші варіанти відтворення положень Керівництва українською мовою, що, в кінцевому результаті, зробить цей документ максимально зрозумілим, дохідливим, доступним для сприймання і корисним для широкого кола спеціалістів, які надають психосоціальну підтримку нашим співвітчизникам.

Список використаної літератури

1. Галь Н. Слово живое и мертвое : от «Маленького принца» до «Корабля дураков» / Н. Галь. – 5-е изд., доп. – Москва : Междунар. отношения, 2001. – 365 с. ; Gal N. Slovo zhivoe i mertvovoe : ot «Malenkogo printsa» do «Korablya durakov» / N. Gal. – 5-e izd., dop. – Moskva : Mezhdunar. otnosheniya, 2001. – 365 s.

2. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації. – Київ : Пульсари, 2017. – 216 с. ; Kerivnytstvo MPK z psykhychnoho zdorovia ta psykhosotsialnoi pidtrymky v umovakh nadzvychainoi sytuatsii. – Kyiv : Pulsary, 2017. – 216 s.

3. Коло побратимів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/kolopobratumiv/> . – Назва з екрану ; Kolo pobratymiv [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.facebook.com/kolopobratumiv/> . – Nazva z ekranu.

4. ООН про гуманітарну катастрофу в Україні: «П'ять мільйонів потребують допомоги, є загроза епідемії» [Електронний ресурс] // Сьогодні. – 2015. – 8 квітня. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/regions/donetsk/oon-o-gumanitarnoy-katastrofe-v-Ukraine-pyat-millionov-nuzhdayutsya-v-pomoshchi-est-ugroza-epidemiy-606244.html> ;
OON pro humanitarnu katastrofu v Ukraini: «Piat milioniv potrebuut dopomohy, ye zahroza epidemii» [Elektronnyi resurs] // Sohodni. – 2015. – 8 kvitnia. – Rezhym dostupu: <http://ukr.segodnya.ua/regions/donetsk/oon-o-gumanitarnoy-katastrofe-v-Ukraine-pyat-millionov-nuzhdayutsya-v-pomoshchi-est-ugroza-epidemiy-606244.html>

5. IASC Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings. – Geneva : IASC, 2007. – 191 p.

6. IASC Inter-Agency Standing Committee [Electronic resource]. – Mode of access : <https://interagencystandingcommittee.org/resources/iasc-products>

Стаття надійшла до редакції 30.04.2018.

O. Khavkina

PROBLEMS OF TRANSLATING «IASC GUIDELINES ON MENTAL HEALTH AND PSYCHOSOCIAL SUPPORT IN EMERGENCY SETTINGS» INTO UKRAINIAN LANGUAGE

The article analyses the Ukrainian translation of an important document «IASC Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings» by the Inter-Agency Standing Committee. The sentences understanding of which can be complicated for the specialists who already work or will work on the basis of this document in Ukraine were defined. Such ambiguity can occur due to certain errors or inaccuracies made while translating the Guidelines into Ukrainian language. The various reasons that can lead to such vagueness were analysed; the author's variants of the translation of these sentences in the Ukrainian language were offered.

In 1992 the Inter-Agency Standing Committee (IASC) was established by the UN General Assembly. It was created within the framework of Resolution 46/182 aimed at strengthening coordination in the provision of humanitarian assistance. According to this resolution the IASC is the main mechanism for facilitating interagency decision-making in order to respond to emergencies or natural disasters, including armed conflicts and wars.

The Inter-Agency Standing Committee (IASC) has developed and published a number of important documents and publications among which are the «IASC Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings». In 2017 the Guidelines were translated into the Ukrainian language by the International Medical Corps in Ukraine. It was a very important event since Ukrainian specialists working in the field of psychosocial support and using the Guidelines in their practical work had had only its English version for some time. However, the translation contains a certain number of phrases that, due to inaccuracies made during the translation, are not clear enough or may cause ambiguity in understanding ideas and concepts expounded in the document.

The most common reasons for mistakes made in the Ukrainian translation of the Guidelines are: inattentive translation of prepositions; ignoring the grammatical categories of verbs such as active / passive state, perfective / imperfective aspect during their translation; not correct lexical valence in some phrases in the text of the translation; wrong choice among contextual synonyms; not appropriate variant of translation of polysemantic words caused by insufficient attention to the context; unnecessary sticking to the formal side of the expressions translated and to such a way of translation as transcoding; unwanted tautology, the immediate neighborhood of cognate lexical units or lexemes that have similar sounds; not taking into consideration important components of the message during

the translation process; forming lengthy phrases with a large number of nouns in objective cases, which makes them awkward and incomprehensible; unwarranted bureaucratic language.

Key words: *meaning, translation, psychosocial support, sentence, word combination, transcoding, transformation.*

УДК 821.161.2-1.09Стус

Д. О. Чистяк

КОСМОЛОГІЧНА КОНЦЕПТОСИСТЕМА В ПОЕЗІЇ В. СТУСА

Статтю присвячено аналізу космологічної символіки в поетичній творчості видатного українського поета В. Стуса. Виділяються базові структури міфопоетичної картини світу автора, моделюється структурно-семантичне ядро художнього семіозису. Визначаються ключові поетичні формули та їхнє концептуальне навантаження.

Ключові слова: *символ, концепт, міф, символізм, космологія.*

У філологічній науці та суміжних наукових дисциплінах зростає зацікавлення до виявлення структурних і семантичних зв'язків, спроектованих у мовній системі особливостями міфологічного світовідчуття. Останнім часом активізуються актуальні дослідження мовних картин світу, етнічних концептосфер і «міфів етносу», які розкривають специфіку взаємодії мовних явищ через аналіз різних рівнів семіосфери культури, розглянутих в міфопоетичному аспекті у працях П. Брюнеля, О. Веселовського, М.-К. Гюе-Брішар, Ж. Дюрана, М. Еліаде, Р. Жірара, І. Зварича, О. Колесника, О. Косарева, Н. Лисюк, Є. Мелетинського, А. Слухай, Н. Слухай, В. Топорова, І. Франк-Каменецького, Н. Фрая, О. Фрейденберг та ін. У цьому контексті перспективним видається поширення запропонованої нами методики аналізу [5; 6] давньогрецького міфологічного інтертексту у франкомовному художньому тексті на ширші текстові масиви, передусім на дослідження художньої мови представників українського символізму, що дозволить розпочати вирішення проблеми космологічної семантики в художньому тексті. **Метою** даної статті є моделювання вербалізації космогонічної картини світу в поетичних текстах видатного українського поета В. Стуса, адже комплексний розгляд його космологічної картини світу у філологічній науці досі не проводився (виняток становлять праці І. Маленького [1] та В. Саковця [2], проте в них наявні елементи літературознавчого аналізу без чіткого дослідження мовного матеріалу) з позицій пост-символістської інтерпретації символічного коду семіосфери культури.

Розглянуто поетичні тексти збірки Василя Стуса (1938–1985) «Зимові дерева» (114 віршів, понад 19 200 слововживань, 169 слововживань у середньому в вірші) та книги «Вибрані твори» (300 віршів, понад 36 000 слововживань, 120 слововживань у середньому в вірші). Нижче подані лише найбільш показові приклади.

Концептуальна формула поетичного тексту «Куріють вигаслі багаття...» [3, с. 13] виразно космологічна: **ВОГОНЬ** (*Куріють вигаслі багаття*) – **ЗІРКИ** (*собаки виють до зірок*) – **РІЧКА, МІСЯЦЬ** (опозиція **ВЕРХНЬОГО АСТРАЛЬНОГО** і **НИЖНЬОГО ВОДНОГО СВІТІВ**: *а в річці місяць, мов латаття*) – **НЕБО** (*як цятка сяєва небес*) –